

I den här texten behandlar jag den verksamhet som i Sverige och Norge är känd som *filosofisk praxis*.¹ Det innebär i korthet att en person söker upp en professionell filosof för reflektion kring livet och dess dilemman. Jag avser här att göra en kort beskrivning av denna verksamhet och bemöta de vanligaste invändningarna mot att just filosofer har en utbildning som gör dem lämpliga att ägna sig åt denna typ av samtal.

Filosofisk praxis är en samtalskonst som filosofer ägnar sig åt med enskilda klienter.² Det innebär att människor med hjälp av en filosof diskuterar saker som sin uppfattning av världen, sig själva, sitt beslutsfattande, moraliska dilemman etc. Klienten kan här få hjälp att sätta filosofiska perspektiv på sina tankar och även på sitt diskutera större existentiella frågor såsom livets mål och mening. Filosofin har, som vi känner till, en lång historia av olika sätt att förhålla sig till exempelvis beslutsteoretiska och moraliska dilemman.³

Filosofisk praxis är en verksamhet som växt fram på flera olika platser i världen och kan ses som en rörelse i ständig utveckling. Skulle man undersöka enskilda praktiker på olika platser skulle man säkerligen hitta skillnader i fråga om metod, fokus och tillvägagångssätt. Men det som de alla har gemensamt är, förutom tron på att filosofin fortfarande har något väsentligt att säga om det mänskliga livet, att man betonar värdet av dialog. Genom dialog kan filosofen och klienten tillsammans lösa upp stelnande tankemönster, hitta alternativa perspektiv och förhållningssätt till klientens problem eller frågeställning. Filosofiska praktiker har en typ av expertis som klienten vanligen inte har. De känner väl vad filosofer i olika tider har skrivit och tänkt inom olika områden och teman. De har kunskap i bland annat logik, etik, beslutsteori och är också tränade i att reflektera kring frågor som är centrala för det mänskliga livet. Detta är

¹Vanliga engelska termer är Philosophical Counseling eller Philosophical Practice.

²Vissa filosofiska praktiker arbetar för organisationer och företag. Jag ska inte behandla denna typ av rådgivning här.

³Marinoff 2000, s. 26.

några områden där filosofen är expert och det är delvis på grund av denna expertis som många människor kommer till en filosofisk rådgivare.⁴

Ett exempel på hur den filosofiske praktikern och klienten kan reda ut och strukturera upp tankemönster och föreställningar är då de diskuterar klientens trosföreställningar om världen och sig själv. Dessa trosföreställningar, samt de enligt personen ifråga rimliga konsekvenserna av dem, kan tillsammans betraktas som vad personen håller för sant.⁵

Ett sätt att förändra sin uppfattning om världen och sig själv är vanligen att tillföra ny information i form av erfarenheter eller utbildning. Men också, menar företrädare för filosofisk praxis, genom rationellt tänkande och dialog.

Det stora antal uppsättningar av trosföreställningar som en person vanligen har gör att dessa ibland hamnar i konflikt med varandra. Tesen här är att konflikt i medvetandet uppstår då två uppsättningar av trosföreställningar inte passar med varandra dvs. när inte båda kan vara sanna.⁶ Detta är vad som i psykologiska termer ofta benämns som kognitiv dissonans⁷ och innebär alltså en typ av motsättning mellan olika trosföreställningar.

En annan typ av motsättning som rimligen är lämplig för en filosofisk praktiker att kasta ljus över är den mellan hur en klient anser att man bör leva livet och hur denne faktiskt lever livet. Det vill säga att det rör en konflikt mellan människors uppfattning om vad som är värdefullt i livet och deras faktiska handlingsmönster.

En filosofisk praktiker är skolad på analytiskt och kritiskt tänkande och borde vara lämpad att lösa denna typ av motsättningar. Han eller hon är också tränad i att analysera olika uppfattningar om världen, hitta möjliga inkonsekvenser i resonemang och att dra troliga implikationer från dessa. En filosof är också här en exemplarisk samtalspartner då det gäller att analysera begrepp och uttryck såsom vilken betydelse en klient lägger i begrepp som lycka, rättvisa, vilja etc.⁸

Den vanligaste kritiken och de flesta frågor som ställs kring filosofisk praxis är relaterade till psykoterapi. Här är det främst två invändningar som är återkommande. Den ena är frågan om var den exakta gränsen mellan filosofisk praxis och psykoterapi går, bland annat ställd av Lena

⁴Svare och Herrestad 2006, s. 32–33.

⁵Marinoff 1995, s. 176–177.

⁶Ibid.

⁷Filosofier som Marinoff och Tillmanns menar att en mer passande term i filosofisk kontext skulle vara existentiell dissonans.

⁸http://www.lu.se/upload/LUPDF/Utbildning/utbbskr/amnen/filosofi_praktisk_filosofi.pdf

Halldenus då hon recenserade *Filosofi för livet*.⁹ Den andra är frågan huruvida en filosof är lämplig att överhuvudtaget samtala med människor i utsatta situationer emedan de inte har någon utbildning i psykologi, bland annat ställd av Åsa Wikforss.¹⁰

En gränsdragning mellan filosofisk praxis och psykologi är inte helt oproblematiskeftersom filosofin historiskt föregick psykologin. Därtill har många inriktningar inom psykologin hämtat inspiration från filosofin. Detta gäller t.ex. existentiell och kognitiv terapi.¹¹ Det har gjorts ett antal försök att dra denna gräns men den mångfald som finns inom psykoterapin gör att den är näst intill omöjlig att avgränsa i sig själv och därför också svår att avgränsa från filosofisk praxis. I ett försök att kartlägga mångfalden inom psykoterapin i Oslo så visade det sig att det bland de praktiserande inte fanns mindre än 250 distinkta riktningar. När man sedan undersökte den enskilde psykoterapeuten så visade det sig att ungefär hälften av de tillfrågade inte identifierade sig med en av dessa skolor utan såg sig själva som eklektiker.¹²

Psykoterapeuter har länge haft ensamrätt på samtal med enskilda klienter. De mest skeptiska menar att filosofer tränger sig in på ett område inom vilket de inte är kompetenta att praktisera. Filosofisk praxis beskrivs också stundtals som att det skulle stå i rak konflikt eller motsats till det psykologiska samtalet. Vad som troligen är mer rimligt är att filosofisk praxis kan vara ett alternativ eller komplement till det psykologiska samtalet. Ran Lahav¹³ skriver i inledningen till *Essays on Philosophical Counseling*:

Filosofisk praxis bör inte betraktas som en motsats till psykologi, utan endast till psykologisering, det innebär, tendensen, alltför vanlig i vår kultur, att tolka *alla* aspekter av livet – även filosofiska frågor – utifrån ett psykologiskt perspektiv.¹⁴

Lahav skriver att det är en sådan tendens som filosofisk praxis bör vara en motsats till. Många företrädare för filosofisk praxis vill föra fram budskapet att det mänskliga livet har viktiga filosofiska aspekter som inte kan reduceras till psykologiska mekanismer och processer.¹⁵

⁹Halldenus 2006.

¹⁰Filosofiska rummet www.sr.se/cgi-bin/P1/program/laddaner.asp?ProgramID=793. Wikforss säger: "det finns filosofer (...) som använder sig av filosofi som ett slags terapi. Jag tror det kan vara farligt för att man kanske inte vet tillräckligt mycket psykologi för att veta vad man gör". Hon framhåller dock senare att filosofi visst kan vara till nytta i människors liv.

¹¹Svare och Herrestad 2006, s. 138.

¹²Ibid.

¹³Ran Lahav är verksam filosofisk praktiker i Israel. Ph.D. filosofi och M.A. psykologi.

¹⁴Lahav och Tillmanns 1995, s. xv (min övers).

¹⁵Ibid., s. xv.

Det som dock är en betydande skillnad mellan filosofi och psykologi är ju att psykologi är en empirisk vetenskap medan filosofi inte är det. Inom många typer av terapiverksamhet utför man empiriska experiment och lutar sig mot vetenskaplig evidens. Man letar efter effektiva behandlingar för att lösa satta diagnoser. Det gör inte den filosofiske praktikern. Han eller hon talar med människor om vem de är och vem vill de vara. Inom psykoterapin finns också ett tydligare mål och ett löfte om förbättring. I ett filosofiskt samtal ligger värdet troligen mera i processen än i målet. En filosofisk praktiker behöver inte lösa klientens problem på ett effektivt sätt utan snarare bidra med alternativa perspektiv på problemet. Det förefaller vara så, även om jag inte kommer att argumentera för det här, att många filosofiska samtal skulle kunna vara värdefulla för sin egen skull.¹⁶

Den andra invändningen relaterad till psykoterapi är huruvida en filosof är lämplig att samtala med människor då denne vanligen inte har någon utbildning i psykologi. Men detta verkar snarare vara en fråga om hur man bör utbilda filosofiska praktiker än något annat. Filosofisk praxis är en ny men växande verksamhet. I skrivande stund finns det få utbildningar på universiteten men på ett par platser i Spanien finns det dock i form av Master program.¹⁷ I dessa program finns ett stort inslag av psykologiska aspekter på verksamheten och övning i samtalskonst. Vid City College i New York ska man starta sitt Master program till hösten 2009 och också där kommer man att ha sådana moduler.¹⁸ Det verkar rimligt att på samma sätt som lärare, socialarbetare, kuratorer och sjuksköterskor bör ha kunskap om vissa psykologiska aspekter av sin verksamhet bör filosofer som ska samtala med människor i svåra situationer också ha det.

Doktorander och professorer i filosofi är utbildade i filosofiskt tänkande såsom etik och moral men de är inte tränade i att erbjuda filosofisk rådgivning. De är oftast inte utbildade i att tillämpa filosofin på vardagsproblem. Det är däremot en filosofisk praktiker.

¹⁶Troligen den typ av finala extrinsikala värden som Rønnow-Rasmussen och Rabinowicz (1999) argumenterar för.

¹⁷<http://filosofia-aplicada.blogspot.com>.

¹⁸www.appa.edu.

LITTERATUR

- Halldenius, Lena. 2006. Recension av *Filosofi för livet*, Sydsvenskan, 23 maj.
 Lahav, Ran och Maria da Venza Tillmanns. 1995. *Essays on philosophical counseling*. Lanham: University Press of America.
 Lahav, Ran. 1995. "A Conceptual Framework for Philosophical Counseling: Worldview Interpretation", i Lahav och Tillmanns 1995.
 Marinoff, Lou. 1995. "On the Emergence of Ethical Counselling: Considerations and Two Case Studies", i Lahav och Tillmanns 1995.

Marinoff, Lou. 2000. *Platon – inte Prozac: Låt filosofin visa vägen genom vardagen*. Stockholm: Natur och Kultur.

Marinoff, Lou. 2001. *Philosophical Practice*. San Diego: Academic Press.

Rønnow-Rasmussen, Toni och Wlodek Rabinowicz. 1999. "A distinction in value: intrinsic and for its own sake", *Proceedings of the Aristotelian Society*, vol. 100.

Svare, Helge och Henning Herrestad. 2006. *Filosofi för livet*. Stockholm: Alfa-beta Bokförlag.